

Antalya Yöresi Yörüklerinde Av

Yüksel Kaştan*

Yücel Kaştan**

Geleneksel Türk Kültüründe av ve avcılığın çok önemli bir yeri vardır. Hayvancılığa dayalı yaşam sürdüren Türkler hem yaşamlarını sürdürebilmek ve hem de yaşamlarını yönlendirebilmek amacıyla avlanırlar. Türkler avda gösterdikleri mahareti ve av alanlarını ebedileştirebilmek amacıyla avı çoğu zaman farklı şekillerde hayatlarına adapte ederler. Anadolu Türkleri Oğuz boylarındandır ve her boyun bir simgesi bulunur; Örneğin Günhan'ın simgesi şahin, Ayhan'ın simgesi kartal, Yıldızhan'ın simgesi tavşandır. Buradan da anlaşıldığı gibi Türklerin hayatında av önemli bir yer tutar. Oğuz Beyleri belli günlerde topluca ava çıkar ve bu avlar kutsal bir mahiyet taşır. Avdan sonra topluca beyler yemek yer ve yemekte her boyun liderinin vurduğu avın belli bir yerinden yemesi adettir. Böylece avın hangi boy tarafından avlandığı belli olur; Örneğin Günhan boyu avın sağ karnından, Gökhan boyu sol karnından yer.¹

Yörükler Orta Asya'dan getirdikleri gelenekleri devam ettirirler; hayatları örf, âdet, gelenek ve belli kaidelere bağlıdır. Yörükler yazları serin olan yaylalarda, kışları ise sıcak veya ılık kışlaklarda geçirirler. Yörüklerin yaylalara gidiş gelişleri, belli bir düzen içinde ve belli yollardan olur. Yaylağı ve kışlağı olmayan Yörükler de her sene bir yerden otlak kiralarlar. Yörüklerde yaylaklar, oymakların malı sayılır, o oymağa mensup olan herkesin hayvanları, burada serbestçe otlar. Yaylak veya kışlaklardaki evler ve çevrelerindeki küçük bahçeler, şahıslara aittir. Çadırların ve küçük bahçelerin bulunduğu yere, "yurt yeri" denirdi. Bir oymağın hayvanlarının, diğer oymakların hayvanlarına karışmasını önlemek için, hayvanlara "dökün", "dövme" veya "döğme" adı verilen damgalar vurulur. Hayvanların

* Yrd. Doç. Dr. Yüksel Kaştan, Zongulak Karaelmas Üniversitesi Karabük Teknik Eğitim Fakültesi, Karabük.

** Yücel Kaştan, Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü, Antalya.

¹ Mehmet Eröz, "Türk Köy Sosyoloji Meseleleri, Yörük-Türkmen Köyleri", *Türkiye Harsı ve İçtimai Araştırmalar Dergisi*, S. 81, İstanbul 1967, s. 6; Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınları, İstanbul 1991, s. 20.

kulakları, belli şekillerde çentilerek de, diğer oba hayvanlarından ayrılır. Bu işaretlere “en” adı verilir.²

Yörükler oba, oymak, boy ve ulus şeklinde teşkilatlanırlar. Yaylak ve kışlaklarda, bir soyun yaşadığı alana “Oba” denirken, toprağa yerleşmeyle beraber bu terimin yerini mahalle kelimesi alır. Bir veya iki oba halkına “Oymak” denir. Oymakların başında, “Kethüda” bulunurdu. Yörükler, buna, “Kâhya” derlerdi. Birkaç oymağın birleşmesinden meydana gelen topluluklara, “Boy” adı verilir. Boyun başında “Boybeyi” bulunur. Boy beylerine daha sonra, “Yörük başbuğu” adı da verilir. Birkaç boyun birleşmesinden “Ulus” meydana gelir, bunun başkanlarına “Ulusbeyi” denir.³

Bu çalışma bir sosyal tarih çalışmasıdır. Çalışmada Antalya ve yöresinde bulunan Yörüklerde av kültürü araştırılmaktadır.⁴ Araştırmada Antalya merkez, Serik, Manavgat, Alanya, Akseki, Gazipaşa, Elmalı, Korkuteli, Kumluca, Kaş ve Finike’de halk arasından Yörükler hakkında bilgi toplanarak buralarda hangi Yörük gruplarının yer aldığı belirlenmiştir. Daha sonra Antalya yöresi Yörükleriyle ilgili eserler araştırılmış ve buradaki bilgilerle bulgular karşılaştırılmıştır.⁵

Antalya yöresindeki Yörükler tespit edildikten sonra bunların yazlık ve kışlıklarının nereleri olduğu araştırılarak Yörüklerin göç yolları belirlenmiştir.⁶ Zaman içinde Yörükler göçü bırakarak toprağa yerleşmiş ve tarımla uğraşmaya başlamışlardır. Yüz yüze görüşmelerle kişilerden alınan bilgilere göre Yörüklerdeki av kültürü belirlenmeye çalışılmıştır. Bugün Antalya’da göçebe hayatı yaşayan Yörük yoktur, tamamı yerleşiktir.⁷

² Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi Üzerine Arşiv Çalışmaları ve İncelemeler*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1993, s. 2, 5; Naci Kum, “Türkmen, Yörük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler, Görüşler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. I, 5, 1949, s. 70; Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınları, İstanbul 1991, s. 15-40; Bahaddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2000, s. 23.

³ Faruk Sümer, *Oğuzlar, Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları*, Anı yayınları, İstanbul 1980, s. 4-5, 210-211; Ali Rıza Yalkın, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1973, s. 40-60; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskanı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s. 113-120.

⁴ İsenbike Arıcanlı, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yörük ve Aşiret Ayrımı”, *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, İstanbul 1979, s. 29; Salahaddin Çetintürk, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. XX/II, Ankara 1943, s. 109.

⁵ Ali Çelik, *Bir Yörük Çocuğunun Sergüzeşti ve Yörüklerin Dünyası*, Kardelen Sanat yayınları, Isparta 2005. bk. Ek 4.

⁶ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivleri Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret yayınları, İstanbul 2001, s. 5-657; Musa Seyirci, “Batı Akdeniz’de Yörükler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1996, s. 191-202; Musa Seyirci, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der yayınları, İstanbul 2000, s. 83-103. bk. Ek 2 ve Ek 3.

⁷ Ek 1’de verilen kaynak kişilerle Yücel Kaştan Haziran, Temmuz, Ağustos 2006 tarihlerinde görüşerek Yörüklerdeki av kültürü hakkındaki verileri toplamıştır.

Antalya Yöresindeki Yörükler

Antalya ve yöresinin fethedilmesinden sonra ve Osmanlı Devleti zamanında yerleşik hayata geçen Türkmenler kendilerini “Yörük” olarak değil “Manav” olarak nitelemeye başlar. Yörede Yörük denince yakın döneme kadar hayvancılıkla uğraşan ve göç eden Türkmenler anlaşılmaktadır. Cumhuriyet sürecinde göçebelere devletin toprak dağıtması ile konar-göçer Yörükler toprağa yerleşir. Özellikle 1950’li yıllarda artık göçten vazgeçilmiş, hayvancılık yerleştikleri yerlerde bir süre daha devam etmiştir. Ülkede sulu tarıma geçişle birlikte Antalya’da ovalar verimli hâle gelmiş ve hayvancılıktan uzaklaşmıştır. Antalya yöresinde kendilerini *köylü* ve *manav* olarak nitelendirenlerin dışında Karakoyunlu, Honamlı, Hayta, Karatekeli, Yeni Osmanlı, Köseli, Karahacılı, Saraçlı, Boynuinceli, EskiYörük, Tırtarlar ve Sarıkeçili aşiretleri yer alır.⁸

Antalya yöresindeki Yörükler her yıl bahar aylarından yaz aylarına doğru sürüleri ile beraber göç bölgelerine doğru kervanlarını düzer ve yola çıkarlar. Bu göç süresi 9-10 gün ile bir ay arasında değişir. Yaylalarına ulaşınca sonbahara kadar buralarda otlarlar ve sonbaharda tekrar kışlak merkezlerine aynı şekilde geri dönerler. Bu öyle bir gelenek olarak devam eder ki, Yörükler bugün tamamen toprağa yerleşmelerine rağmen araçları ile yaz aylarında yaylalarına göç etmeye devam ederler. Her boyun yaylası belirlidir ve her yaz oralara çıkarlar ve Antalya ovasının sıcaklığı geçinceye kadar orada kalırlar.⁹

Antalya yöresindeki Yörük boyları ile daha önceden toprağa yerleşen ve bugün kendileri *köylü* olarak nitelendiren Yörüklerin göç yerleri (yaylaları) aşağıdaki gibidir.¹⁰

Gebzîliler, EskiYörükler ve Karahacılılar: Isparta’da Eğirdir ile Gelendost arasında yer alan Anamas Yaylasına, Zıندانpınarı Sorgununa, Kıçağıl ve Çayır Yaylalarına,

Kötekliler: Ayı Yaylasına,

Yeni Osmanlılar: Korkuteli Söbüce Yaylasına,

⁸ Ali Çelik, *Bir Yörük Çocuğunun Sergüzeşti ve Yörüklerin Dünyası*, Kardelen Sanat yayınları, Isparta 2005, s. 15-30; Ali Rıza Yalkın, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1973, s. 28, 45-70; Tufan Gündüz, *Anadolu’da Türkmen Aşiretleri*, Bilge yayınları, Ankara 1997, s. 38; Kemal Güngör, *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-antropolojik Tetkiki*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Neşriyatı, Ankara 1941, s. 5; Musa Seyirci, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der yayınları, İstanbul 2000, s. 83-103.

⁹ Ali Tanyıldız, *Orta Asya’dan Gedikli Köyüne Honamlı Yörükleri*, Tokoğlu Matbaası, Isparta 1990, s. 10-45; Faruk Sümer, “Yörükler”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 85, 1994, s. 14; İlhan Şahin, “Osmanlı Devrinde Konar- Göçer Aşiretlerin Almalarına Dair Bazı Mülahazalar”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1983, s. 197.

¹⁰ Musa Seyirci, “Batı Akdeniz’de Yörükler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1996, s. 191-202; Faruk Sümer, “XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak’ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S. XI, İstanbul 1952, s. 511-520.

Karakoyunlular: Akarca Yaylasına,

Honamlılar: Isparta Şarkıkaraağaç, Ketenli Yaylasına,

Garsavırdanlılar: Akşehir’in Çankurtaran Yaylasına,

Haytalar: Anamas Yaylası ile Şarkıkaraağaç Ovasına,

Varsaklar: Korkuteli Yelten Köyü Varsak Yaylasına,

Kösereliler: Konya Ermenek’in Yelibel Yaylasına,

Saraçlılar: Akseki’nin üstünde Göktepe Yaylasına,

Sarıkeçililer: Korkuteli’nin Karadin Köyüne, Bademağacı Köyüne, Tefenni Eşeler

Dağı çevresine göç ederler.

Kaş, Demre ve Finike’deki Yörükler: Elmalı çevresine,

Kumluca ve Kemer’deki Yörükler: Beydağları arasındaki Söğütçuması, Gedelme gibi yerlere,

Antalya merkez ve Serik’teki Yörükler: Korkuteli, Beydağları arasındaki Karçukuru, Feslikan, Geyikbayırı, Saklıkent gibi yerlere, Isparta’da Aksu, Anamas, Gelendost ve çevresine,

Manavgat’taki Yörükler: Akseki, Seydişehir, Bozkır, Ahırlı ve Beyşehir çevresine,

Alanya ve Gazipaşa’daki Yörükler: Karaman çevresine göç ederler.

Yörüklerde Av Kültürü

Antalya yöresi Yörüklerinde av göç sahilde, yolda ve yaylada olmak üzere üç şekilde gerçekleşir. Yörüklerin zamanla toprağa yerleşmesiyle yayla ve yol kısmı olamadan sadece sahilde devam eder. Her Yörük erkeğinde mutlaka ateşli silah, bıçak vb. silah türleri bulunur. Av onların yaşam biçimidir. Sabah kalkınca şayet tarla işi yoksa mutlaka her erkek silahını alarak avlanmaya çıkar.

Göçebe hayatı Türkmenler hürriyet bilincini ve bir yere bağlanmama alışkanlığını kazandırır. Bu nedenle bazen farklı yerlere göç edilir. Onlar için otlak ve sürülerinin en iyi şekilde bellenecek çoğalmasa önemlidir. Bir Yörük obasının sürüsü ne denli çok ise itibarı da o denli fazla olur. Zamanla Yörükler toprağa bağlansa da av kültüründen uzaklaşamazlar ve mutlaka yakın çevrelerinde boş zamanlarında avlanırlar. Zamanla yakın çevrede av kalmayınca ve şehir hayatı başlayınca bu defa av grupları oluşturarak yakın köylere, dağlara, kazalara ve yakın illere giderek avlanırlar. Böylece şehrin monotonluğundan, streslerinden, iş hayatından, aile ortamından uzaklaşarak eski alışkanlıklarını devam ettirirler, kısa süre de olsa

kendini hür ve egemen hissederler. Yörüklerde artık bu alışkanlıklar da son zamanlarda kaybolma noktasına kadar gelmiştir.

Yörüklerin sürülerini kurt, ayı, çakal, kurt, tilki, doğan, şahin, kartal ve akbaba gibi yabancı hayvanlardan korumaları gerekmektedir. Devamlı sürülerinin yanında olan kişiler hayvanlarını koruma amacıyla bu tür hayvanları avlarlar.

Av Çeşitleri

Av çeşitleri kara ve hava olmak üzere ikiye ayrılır. Antalya Yörüklerinde balık avcılığı gelişmiş değildir. Toprağa yerleştikten sonra tatlı su ve denizde balık avcılığına başlanmıştır. Bu nedenle bu çalışmada balık avına yer verilmemiştir. Yörükler daha çok korunmak, tutku, post ve et için avlanırlar. 1950’li yıllardan önce her evde ateşli silah bulunmadığından umumiyetle tuzak ve taş sallama şeklinde avcılık yapılmaktaydı. Ateşli silahlar çoğaldıktan sonra kapan, sallama ve taş avcılığı yapılmaz olmuştur.

a. Korunmak amaçlı yapılan avlar

Yörüklerin göçebe hayatı yaşadıkları dönemlerde ve daha sonra yerleşik hayata geçtikleri dönemlerde hayvanlarına ve mahsullerine zarar veren hayvanları hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla avlamışlardır. Bu av türü tamamen korunmak amacıyla yapılır ve avladıkları hayvanların eti dini inanışlar sebebiyle göre yenmez. Bu hayvanlar hassas, kurt, çakal, tilki, porsuk, sansar, sincap, kunduz, domuz ve zarar verici kuşlardır.

Hassas: Hassas kıyıcı ve kesici bir hayvan türüdür. Hassas daha çok fare ile beslenir. Hayvan aç kaldığı zamanlarda mahsule de zarar verir. Bu hayvan türü kapan ve tuzak türleri ile avlanır.

Kurt: Kurt etle beslenen kedigillerdendir. Kurt konar-göçer dönemde de yerleşik dönemde de sürülere zarar veren bir hayvandır. Kurt daha çok ağıl dışında korumasız kalan hayvanları ve sürüden ayrılanları yer. Kurt genelde koyun yer, koyuna göre daha bağımsız hareket eden keçilere kolayca zarar veremez. Kurtlar bir sürü hâlinde gezdiklerinde daha cesaretli olur ve büyükbaş hayvanları bile yerler. Kurt avlanması oldukça zor bir hayvandır. Önceleri tuzaklarla, daha sonraları ateşli silahlarla avlanmaya başlanmıştır. Kurt avı süre ve öneze olmak üzere iki şekilde yapılır. Honamlı Yörüklerinde kurta “böcü” de denir. Kurt saldırılarına karşı köpeklerin boyunlarına demir tasma takılır ve sürü köpeklerle korunur.

Çakal: Çakal bu yörede çok eskilerden var olan bir hayvandır. Çakal oldukça sinsidir, tek olarak avlanır ve avının en zayıf anını bekler ve saldırır. Daha çok küçükbaş hayvanlara

saldırır. Çakal avlamak çok zordur, ancak tuzakla avlanabilir. Çakal ateşli silahla kolay kolay avlanamaz, çünkü çok kurnazdır. Çakal avlayabilen kişiler avcılıkta itibar kazanırlar, bazen de “çakal” lakabını alırlar.

Tilki: Tilki kurnazlığı ile bilinir. Bu hayvan gündüzleri saklanır, geceleri avlanır. Tilki genelde kümes havyaları ile beslendiğinden yerleşim yerlerine yakın yerlerde bulunur. Tilki en çok kümes hayvanları, tavşan, yeni doğmuş oğlak ve kuzu avlar. Avcılar tilkiyi genellikle tuzakla avlarlar, silahla avlamak oldukça zordur. Tilki yılın her zamanında avlanabilir, fakat tilki avcılığı oldukça güçtür. Bu nedenle bu hayvanı çok az kişi avlayabilir. Tilki avcılığı da avcıya nam getirir.

Porsuk: Bu hayvan tilkiden daha küçük bir hayvan türüdür. Antalya bölgesinde az da olsa bulunur. Porsuk gündüzleri toprak altında yatar, geceleri avlanır. Bu hayvan daha çok tarla bitkilerine zarar verir ve sadece kapanla avlanır. Porsuk ancak bahçe girişine veya saklandığı tünelin ağzına kapan kurarak avlanır. Porsuğun koku alma becerisi üst düzeydedir. Hayvan, insan kokusu aldığı anda saklandığı yerden dışarı kesinlikle uzun süre çıkmaz. Bu süre bazen bir aya kadar uzayabilir.

Sansar: Sansar kedigillerden bir hayvan türüdür. Sansar aynen kedi büyüklüğündedir ve Antalya yöresinde oldukça çok bulunur. Bu hayvan kümes hayvanlarına ve yavru küçükbaşlara zarar verir. Sansar da avlanması çok zor olan bir hayvan türüdür ve ancak kapanla avlanabilir. Kapanla sansar avlamak avcıya itibar kazandırır.

Sincap: Sincap bu yörede daha çok “gale” adıyla bilinir. Gale çekirdekli bitki türleri için çok zararlı bir hayvandır, özellikle ceviz, çam çekirdeği ile çekirdeği ve tohumu olan meyvelere zarar verir. Sincap genelde ağaç kovuklarında yaşar ve gündüzleri avlanır. Sincap kapanla ve ateşli silahlarla avlanır.

Kunduz: Bu hayvan türü bu yörede az sayıda da olsa bulunur. Kunduz daha çok akarsu kenarlarında, taş kovuklarında veya büğütlerde barınır. Kunduz tarla bitkilerine zarar verir ve kapanla avlanır.

Domuz: Domuz her mevsimde bu coğrafyada bulunur. Genelde domuz köylülerin mahsulüne zarar vermeye başlayınca avlanır. Domuz avı öneze ve süreklilik üzere iki şekilde ateşli silahlarla yapılır. Domuzun derisi kalın, eti yağlıdır. Domuz dökme tek kurşun sıkarak “çişene”, kırma tüfek, büyük saçmalı kurşun (domdom kurşunu), şimdilerde birden fazla atış yapabilen dürbünlü tüfeklerle avlanmaktadır. Eskiden domuz tuzakla da avlanmaya çalışılmış, ama oldukça zor olmuştur. Domuz avında domuzlar yavru, dişi ve erkek şeklinde ayırt edilmeden her zaman avlanır. Domuzun eti dini inanışa göre Yörüklerce yenmez, postu

alınmaz ve avlanınca öylece bırakılır. 1960'lı yıllara kadar avlanan domuzun kuyruğu kesilir ve her kuyruk karşılığı devletten barut alınmıştır.

Zarar veren kuş türleri: Bu kuşlar etçil ve otçul olarak ikiye ayrılmaktadır. Etle beslenenler doğan, şahin, kartal, kuzgun, atmaca gibi alıcı kuşlardır ve yörede bulunur. Bunlar hem Yörüklerin, hem de köylülerin en çekindikleri kuş türleri arasında yer alırlar. Bu kuş türleri genelde kümes hayvanlarını, oğlak, kuzu, tavşan ve küçük çocukları gözlerini kör ederek alır ve yer. Kartal kısa sürede leşin başına iniverir. Kartal kendisi civarda görünmediği hâlde çok uzaktan bir hayvan leşini görebilir ve hemen başına inebilir. Bu yetenekleri sayesinde kartallar yüksekten uçar ve insanların yaklaşamayacağı sarp kayalıklarda tüneler. Bu tür kuşlar ancak ateşli silahla avlanır ama avlanması oldukça güçtür. Havada şahin, doğan, kuzgun ve atmaca görüldüğünde hemen teyakkuza geçilir, çocuk ve hayvanlar koruma altına alınmaya çalışılır.

Otla beslenen ve tarım ürünlerine zarar veren kuşlar serçe, falak ve ağaçkakanıdır. Serçe daha çok tarladaki mahsule, falak tarım bitkilerine, ağaçkakan böceklerle beslendiğinden ağaç gövdelerine zarar verir. Bu kuşlar ateşli silah ve tuzaklarla avlanırlar. Bunların avlanması maharet gerektirmez, zaten daha çok tarla sahiplerince avlanırlar.

b. Eti için yapılan avlar

Yörüklerde eti için av da önemlidir. Erkekler her yaşta ava çıkarlar ve eve avla dönmeyi amaçlarlar. Genelde eti için geyik, dağ keçisi, tavşan, çoban aldatan, keklik, güvercin, kepelcen, yöresel küçük kuş çeşitleri, göçmen kuşlar, göl, sazlık ve sulak arazi kuşları avlanır.

Geyik ve dağ keçisi: Dağlarda yaşayan evcil olmayan bir keçi türüdür. Korkuteli, Elmalı dağlarında, Antalya merkezde Güllük ve Beydağları, Çubuk Beli çevresinde, Serik'te Bozburun Dağı çevresinde, Manavgat'ta Zerk çevresinde, Akseki, Çevizli, İbradı, Gündoğmuş, Gazipaşa ve Alanya'nın yüksek dağlık kesimlerinde ve Gidengelmez Dağlarında geyik ve elik (dağ keçisi) bulunur. Bozburun Dağı çevresinde daha çok Aktümsek dolaylarında elik avlanır. Antalya'nın Batı bölgesinde Güllük ve Beydağlarını kapsayan Milli Park sınırları içerisinde yaban keçisi, geyik ve alageyik türleri bulunur. Önceleri bölgede daha fazla sayıda bu tür hayvanlar bulunmasına karşın, bilinçsizce avlanma nedeniyle son zamanlarda ancak devlet kontrolünde çoğalabilmektedirler. Antalya'nın kuzeyinde Çubuk geçidi çevresinde Çam Dağında, Döşemealtı Ağırtaş köyünde geyik avcılığı yapılır.

Geyik ve dağ keçisinin tekeleri Kasım ayının yirmisi ile Aralık ayı başlarında avlanır ve diğer zamanlarda avlanmaz. Geyik ve dağ keçisi ateşli silahlardan tek namlulu çakmaklı tüfekle, çışena ile ve dokuz dokuz atan kırma tüfekle avlanır. Şimdilerde artık birden fazla ateş edebilen ve dürbünlü silahlarla avlanmaktadır.

Geyik ve dağ keçilerinin çiftleşme mevsimi Kasım aylarıdır. Erkek geyik ve dağ keçileri bu zamanlarda saklandıkları yerlerden çıkarak dişilerin olduğu yerlere doğru inerler. Geyik ve dağ keçisi avı çok zordur ve büyük maharet ister. Bu nedenle ancak işte bu zamanlarda onun bu zaafından yararlanarak teke avcılığı yapılır. Ayrıca Nisan, Mayıs aylarında bu hayvanlar yavrular ve bu zamanda av yapılmaz.

Tavşan: Tavşan dağlık, çalılık, açık alanda ve tarla kenarlarında yaşar. Bu av gündüzleri yatar, geceleri otlar ve her mevsimde yavrular. Tavşan birden fazla yavradığından çabuk çoğalır. Tavşan zeki bir hayvan olduğundan avlaması zordur. Tavşanın yattığı yerde kesinlikle en az iki kaçış yolu vardır. Bu hayvan ateşli silahla ve tuzakla avlanır. Silahla avlamada köpek avcının en önemli yardımcısıdır. Tavşanı bulunduğu yerden köpek kaldırır ve avcıya gösterir. Avcı tavşanı vurunca köpek başında bekler. Tuzakla avlanmalarda tavşanın gezdiği ve gelebileceği yerlere tuzaklar kurulur ve mutat aralıklarla bu tuzaklar kontrol edilir. Tuzakta tavşan yakalanınca hemen alınır ve ölmeden kesilerek kanı akıtılır.

Çoban aldatan: Yörede bu isimle bilinen ve az bulunan bir kuş türü vardır. Bu kuş türünün avlaması zordur, çünkü avcı yanına yaklaşınca kadar izin verir ve hemen uçarak yakın bir yere tekrar konar. Bu kuş türü bulunduğu arazi örtüsü ile çok uyumlu olduğundan kuşa yaklaştıkça kuşun fark edilmesi zorlaşır ve avcıyı kolayca aldatır. Bu nedenle bu ismi almıştır. Bu kuş türü ateşli silahla avlanır. Avcı sadece bu türe rastlarsa avlar, aksi takdirde bu tür için ava çıkmaz.

Keklik: Antalya ve çevresinde bol miktarda keklik bulunur. Keklik sonbahar ve kış mevsimlerinde avlanır. İlkbahar kekliğin kuluçka dönemidir ve avlanması doğru değildir. Keklik genelde ateşli silahlarla küçük ve çok sayıda saçma olan mermilerle avlanır. Bu av yerde ve uçara atış şeklinde olur. Keklik yaz mevsimlerinde ve çiftleşme dönemlerinde çift olarak gezer ve bu dönemlerde avlanmaz. Diğer zamanlarda keklik alay olarak dolaşır. Kekliğin nerede olduğu ötüşünden bilinir. Keklik avcılığında köpekten de yararlanır. Keklik araziye konar ve yerde avlanır. Keklik avcılığı maharet ister, avlanması zordur. Keklik belirli bir yerde durmadığından avcı devamlı dolaşır ve rast geldiğinde avlamaya çalışır.

Güvercin: Güvercin kış mevsimlerinde alay olarak gelir. Güvercin avcılığı da konar ve uçar şeklinde çok sayıda saçma olan mermilerle yapılır. Güvercin kekliğin aksine ağaca

konar. İki tür güvercin bilinir; biri “Kumru Güvercin”, diğeri “Gökgüvercin”. Gökgüvercin tarlaya konar, ağaca konmaz. Güvercinler ikişer ikişer yavru yaparlar. Her mevsim onlar için kuluçka dönemi olduğundan hızlı çoğalırlar.

Kepelcen: Yörede Kepelcen ismiyle bilinen, güvercin büyüklüğünde olan, tek veya ikisi bir yerde yaşayan ve az sayıda bulunan bir kuş türü vardır. Bu kuş türü sonbahar ve kış mevsimlerinde ateşli silahlarla veya tuzakla avlanır.

Yöresel küçük kuş çeşitleri: Yörede bozlak, çukka, çulluk, falak, üveyik, bildircin, turaç, bülbül (sarıkuş) adı verilen kuşlar da avlanır. Kuş türleri genellikle sonbaharda ateşli silahlarla ve tuzakla avlanır. Bildircinler, birinci geçit ayı olan mayıs ile ikinci geçit olan eylül - ekim arası olmak üzere yılda iki kez avlanmaktadır. Serçe ise avcılarca avlanmaz, sadece ava yeni başlayan çocuklarca, sallanama, sapan ve tuzakla avlanır.

Göçmen kuşlar: İbibik, takalı, çavuş, dukkuk, kırlangıç (arı kuşu olarak bilinir) gibi ötücü çok az görülen kuş türleri de vardır. Dukkuk bahar aylarında öten keklikten küçük bir kuş türüdür. Bunların yanında daha büyük olan ördek, genelde Y ve Z harfi çizerek gelen telli turnalar, kazlar, leylekler, toylar (kazdan daha iri bir av hayvanı), ördekler, mezgeldekler (bir yaban ördeği türü) ve turaç (Çukurova ve Antalya ovasına has bir kuş türü) gibi göçmen kuşlar bölgeden geçerler. Bu kuşlar kışın ağır ve çok soğuk zamanlarında ovaya ve göllere inerler. Bu kuşlar sık avlanmaz; bu kuş türlerini avlamak için ava çıkılmaz. Ama av sırasında denk gelirse ateşli silahlarla avlanır. Avcı kesinlikle leyleği avlamaz.

Göl, sazlık ve sulak arazi kuşları: Sadece göl, sazlık ve sulak arazilerde yaşayan kuş türleri de Antalya çevresinde bulunmaktadır; saka, karabatak, çulluk, meke, karatavuk, ördek (deniz ördeği, yeşilbaş, elmabaş, çamurcu, macar, patka ve kara ördek olmak üzere çeşitli cinsleri vardır). Bu kuş türleri ateşli silahlarla köpekli ve köpeksiz olarak avlanır. Kuş avında köpek çok önemlidir. Her avcının bir köpeği bulunur. Köpekler hem avı bulunduğu yerden kaldırır ve avcıya gösterir, hem avı avcının üzerine doğru yönlendirir, hem de avcının vurduğu kuşu sulak araziden ağız ile yakalayarak avcıya getirir. Antalya yöresinden Göller Bölgesine, Denizli ve Konya çevresine kadar bu tür avlar için birkaç avcı gider ve bu gidişler bazen bir hafta kadar sürerdi. Son zamanlarda bu tür avcılık da bitme noktasındadır.

c. Tutku için yapılan avlar

Tutku için daha çok geyik ve keklik avlanır. Bu iki tür avcının namını ilerletir.

Geyik: Alageyik, geyik türleri ve elik (dağ keçisi) avcılığı oldukça zordur. Bu av türü özel maharet gerektirir, tamamen bir tutkudur. Geyik avı günü birlik yapılmaz. Geyik avcısı

av zamanında evde duramaz, mutlaka dağa çıkmak ister. Günlerce rüyalarına dahi avlanma girer. Av zamanı gelince avcı silahını, katığını ve mühimmatını alarak dağlara çıkar. Bazen günlerce av devam eder. Avcı bu hayvanın zayıf anını yakalamak için önezeye yatar ve bekler. Geyikler geceleri avlanır ve gündüzleri yatarlar. Geyiğin koku alma duyusu çok gelişmiştir; kokuyu ve en küçük kıpırdanmayı hissederek avcıyı çok uzaktan fark edebildiğinden avlanması oldukça zordur. Avcı genelde uzak bir mesafede bekler ve çok dikkatli davranır. Geyik avı tek yapılır, toplu yapılmaz. Avcı bir anda birden çok geyik avlamaz, bir tane geyik avlayınca onu sırtlanır ve obasına veya köyüne döner. Bu av ona büyük itibar kazandırır. Avcı bu avın etinde değildir. Avın eti daha çok konu komşuya dağıtılır. Avcı geyiğin boynuzunu ve postunu alır ve evinin başköşesinde sergiler. Geyik postu dini inanış gereği seccade olarak da kullanılır. Bu boynuz ve postlar avcıya itibar kazandırır ve ne kadar çok olursa avcının itibarı o denli artar.

Keklik: Tutku ve itibar için yapılan bir başka av ise keklik avıdır. Özellikle uçara ateş ederek keklik avlamak oldukça zordur. Bu da özel bir yetenek gerektirir. Kekliğin ötüşü avcıyı cezp eder ve kendine doğru çeker. Avcı bir keklik ötüşünü duyunca hemen onun peşine düşer ve avlamaya çalışır. Bazen keklik avı birkaç gün sürebilir, avcı yorulur ve pes ederse başka av türlerine yönelir veya geri döner.

d. Postu için yapılan avlar

Özellikle 1970’li yıllar öncesinde bazı hayvanların postları satın alındığından bu tür hayvanlar avlanırdı. Kürkü için avlanan hayvan türleri arasında tilki, sansar, porsuk yer alır. Bu hayvanların eti yenmez ve sadece derisi için avlanır. Örneğin 1960 yılında bir sansar derisi 100 TL eder ve bu rakam ortalama beş keçi fiyatına denk gelirdi. 1960’dan sonra artık bu hayvan türleri postu için avlanmamaktadır.

Av İnançları

Halk arasında avcılıkla ilgili çeşitli inanışlar da vardır. Örneğin genelde bir kişi bir hassasa zarar verdiğinde, hassasın o kişinin bütün elbiselerini kıyacağına inanılır. Bu nedenle hassas avı pek muteber değildir.

Kartal leşe konar ve çok uzak mesafeden leşi görebilir. Kartal leşi görünce hemen öter. Kartal (kuzgun) havada öttüğü zaman bir hayvanın öldüğü ve kartalın ölen hayvanı havadan gördüğü tahmin edilir. Mal sahibi bir hayvanını yitirdi ise onun öldüğünü veya bir hayvanının haberi olmadan öldüğünü bu şekilde anlar.

Domuz kendi pisliği içinde barındığından halk arasında iyi karşılanmaz. Sadece sevilmeyen kişilere seslenişte ve küfürde domuz kelimesi kullanılır. Fakat küçükler için “domuz mozası” denmesi aşağılayıcı değil sevmek amacıyla.

Falak halk arasında cinli olarak bilinen bir kuş türüdür. Falak insan ismini taklit ederek ünleyebilir. Bu nedenle bu hayvana uğursuz olarak bakılır. Falak bir insanın ismini ünlerse, o kişinin işinin kötü gideceğine inanılır.

Baykuş halk arsında uğursuz olarak bilinen kuş türlerindedir. Baykuş kimin damına yakın konar ve orada öterse, mutlaka o damın yakınından bir kişinin öleceğine inanılır. Yörüklerde kumru, güvercin ve kırlangıç gibi kuşların vurulması iyi sayılmaz.

Özellikle alageyiklerin perili olduğuna inanılır. Hatta bazen perilerin avcıya güzel bir kız olarak görüldüğü, etrafında dolandırdığı ve kendine çektiğine inanılır. Bir avcı geyik avında yaralanır veya ölürse, buna mutlaka perili bir geyiğin sebep olduğu düşünülür. Geyik avında avcı geyiğe ateş eder ve geyik vurulduğunda bağırsa, mutlaka bu avcının başına kötü bir hadise geleceğine inanılır. Ayrıca çok küçükken geyik yavrularını avlayanın başına kötü bir olayın geleceğine inanılır. Bir kadın hamile olduğunda geyik etine aşerip geyik eti yerse çocuğunun uykusunun çok hafif olacağına inanılır.

İlkbahar keklığın kuluçka dönemidir ve avlanması doğru değildir. Keklik yaz mevsimlerinde ve çiftleşme dönemlerinde çift olarak gezerler ve bu dönemlerde avlanmaz. Bu dönemlerde keklık avlayan avcıya iyi gözle bakılmaz, gaddar ve acımasız olarak nitelenir.

Av Figürleri

Yörükler elbise, kilim, halı, çul, ihram dokurlar ve dokumalarını motif ve desenlerle süslerler. Yörükler bu tür el işlerinde motiflere korktukları (kartal, şahin, yılan, kurt, çakal) veya sevdikleri hayvan türlerini (keklik, serçe, geyik, koyun, kuzu, oğlak) motif olarak işlerler. Buradaki amaç gelecek nesillere kendilerine düşman olarak gördükleri ve onlara karşı tedbirli olunması gereken hayvanları, dost olarak tanıdıkları ve kendilerine yaşamlarında yardımcı olan hayvanlar ile avlanmada önem arz eden, kendileri için yararlı hayvan türlerini öğretmektir. Dağda, evde, ovada kısaca her ortamda dostun ve düşmanın iyi tanınması gerekmektedir.

Av Yemekleri

Yörükler avladıkları av hayvanlarını kebab, yahni, kızartma, doldurma, çorba şeklinde sofralarına hazırlarlar. Kuş türleri genelde kızartma, kebab ve çorba; geyik kebab ve yahni; tavşan ve büyük kuşlar, çorba, yahni, kızartma ve doldurma şeklinde değerlendirilir.

Bıldırcın: Bıldırcın daha çok kebab olarak yenir. Mayıs ayında avlanan bıldırcın yağsız, eylül - ekim aylarında avlananlar yağlı ve çok lezzetli olur. Bıldırcın bekletilmeden hemen pişirilmelidir. Tüyleyi yolunmuş bıldırcının, ıslak bir bezle hafifçe ovalamak suretiyle üstüne yapışmış bütün tüyleyler temizlenir (ıslak bez tüyleyler toplar). Bıldırcın sırtından kesilerek cüzdan gibi ikiye açılır ve ikiye açılmış bıldırcının bel ve göğüs kemikleri çıkarıldıktan sonra, et döveceği ile üstüne hafifçe vurularak biraz ezilir. Ezilen et tuz ve biberlendikten sonra orta kuvvette kömür ateşinin 4-5 parmak yüksekliğindeki bir yere oturtulmuş tel ızgaraya yerleştirilir ve kuşların bir tarafı kızardıktan sonra, diğer tarafı çevirmek sureti ile pişirilir. Bıldırcının çorbası da yapılı ve oldukça lezzetli olur.

Çulluk: Çulluk oldukça yağsız olmasına rağmen çok lezzetlidir. En çok avlanıldığı dönem kasım - mart arasındadır. Çulluğun lezzetle yenilebilmesi için avlandıktan sonra içi temizlenmeden, tüyleyler yolunmadan, gagasından asılı olarak 2-3 gün bekletilmesi gerekir. Çulluk ızgara ve kızartma olarak yenilir.

Ördek: Ördek ızgara, kızartma ve doldurma olarak yenilir. Ördeklerin yeşilbaş, elmabaş, çamurcu, macar, patka ve kara ördek olmak üzere çeşitli cinsleri vardır. Yemeye en elverişli olanları yeşilbaş ve elmabaş, çamurcu ve macardır. Diğerleri fazla batak, ya da balık kokmaları, et ve derilerinin çok sert olması sebebiyle makbul sayılmazlar. Özellikle kara ördeğin derisi soyulduktan sonra ancak butları yenilebilir. Bununla beraber hangi cins ördek olursa olsun 4-5 gün soğan ve sirkede yatırmak gerekir. Aksi hâlde bu hayvanlardaki batak kokusunun giderilmesi olanaksızdır. Yaban ördeği gibi içleri kokan hayvanların ise tüyleylerinin yolunması, içlerinin hemen temizlenmesi gerektiği gibi, aynı zamanda da bunların içlerindeki çamur, balık ve benzeri kokuları gidermek gereği vardır. Bunun için de, temizlenmiş bu hayvanların gerilerinden içlerine, kor hâline getirilmiş kızgın birer kömür parçası sokarak kömür sokulan kısımların üstlerini kalınca ıslak bir bezle örtmek ve kömürü içlerinde iyice sönmüncye kadar bırakmak, sonrada kömürü çıkararak yukarıda anlatıldığı şekilde bu hayvanların içlerindeki kokuyu yok etmek gerekir. Aksi hâlde lezzetli kokusuz bir av eti yemek olanaksızdır.

Keklik: Keklik kebab olarak yenir, çorbası yapılı, soğanlı kızartması yapılı. Bu av çoğunlukla eylül - mart arasında avlanılır. En çok gençleri, henüz yaşını doldurmamış olanları

lezzetlidir. Kekliğin yaşı gagasından belli olur. Kuşun gagası ince ve esnek bir şekilde bükülebiliyorsa gençtir.

Kuş türleri: İrili ufaklı çeşitli kuş türleri kebab olarak yenir, çorba ve kızartma yapılır.

Tavşan: Tavşan kebab olarak yenir, çorbası ve kızartması yapılır, Arapaşı yapılır (un çorbasından yapılır), haşlaması, içi pilavlı doldurması yapılır. Tavşanın en lezzetli zamanları Eylül-Mart arasındadır. Bu aylardan sonra gebe ve sütlü olmaları yüzünden lezzetsiz olur.

Geyik ve Dağ keçisi: Geyik ve dağ keçisi daha çok kebab ve haşlama olarak tüketilir. Geyik eti biraz ekşi olduğundan herkes yiyemez. Alışılmamış bir tadı vardır.

Av Malzemeleri

Av kıyafetleri avcının en önemli donanımlarından biridir. Kıyafet seçimi mevsimlere göre değişiklik gösterir. Yaz veya kış, avcı kıyafetlerinin mutlaka bol ve rahat olmaları gerekir. Ormanlık alanlara da girildiğinden avcılar uzun kollu elbiseler giyerler. Uzun kollu kıyafetler avcılarını böceklerden, güneşten, taş ve ağaçlardan korur. Avcılar ayaklarına yürüyüşe dayanıklı ve rahat bir ayakkabı, kış zamanı çizme, kalın bir çorap, altlarına yün pantolon, üzerine gömlek, avcı yeleği ve avcı ceketi (çok cepli), başlarına güneşten ve soğuktan korunmak üzere kulakları da örtecek şekilde şapka giyerler.

Bir avcı ava çıkarken ateşli silahını, harbisini, çakısını, mendilini, ateşini, filesini, azığı ve avına göre köpeğini yanına alır. Günübürlük avlanmalarda ve birkaç günlük avlanmalarda bu malzemeler tedarik edilir ve kalınacak güne göre miktar arttırılır. Bir av tüfeğinin atış mükemmelliğinin yanı sıra, atışta kullanılan av fişeği, barut ve saçması da önemli rol oynar. Avcı avlayacağı ava göre tüfeğine mermi yerleştirir.

Yörüklerin Yaşamında Av İzleri

Yörüklerde her erkek çocuğu günün belirli bir zamanında mutlaka avlanmaya gider. Av ve avcılık kişilerin karakteriyle özdeşdir. Kişiler avcılıktaki maharetiyle isim alırlar; *Kurt Hasan, Çakal Ahmet, Ayı Hamdi, Tilki Ali, Ceylan Musa, Kınalı Fatma* gibi. Bu lakapların yanında birçok ailenin soyadları da av türlerine göre ve eski Oğuz boyları geleneğine göre olur; *Şahin, Kartal, Kurt, Çakal* gibi.

Avcılık hatıralarının anlatımında daha çok maharetler ortaya çıkar. Yörükler arasında radyo ve televizyon olmadığı dönemlerde yaşlılar ve gençler akşamları ayrı ayrı toplanır ve av esnasında başlarından geçenleri anlatırlar. Bu anlatımlar bazen abartılara kadar kaçtığından *avcının yalanı bol olur* derler.

Yörük kültüründe atasözleri av kültüründen etkilenmiş ve bu sözler gelecek nesillere önemli mesajlar iletmektedir.

“Keklik öten, keklik biten yere git, kaz öten, saz biten yerde durma.”

“Bu teke çukuruna yazın köpeğinin eniğini dahi koymayınız.”

“Ürmesini bilmeyen köpek sürüye kurt getirir.”

“Dişi kuş yapar yuvayı.”

“Kurt bulanık havayı sever.”

“Köpek suya atılmayınca yüzme öğrenmez.”

“Ak köpeğin pamuk pazarına zararı vardır.”

“Akılsız iti yol kocadır.”

“Alıcı kuşun ömrü az olur.”

“Ası kuzuya kurt erişmez.”

“Ayı derisinden post olmaz.”

“Deveyi dizinden, pireyi gözünden vurunuz.”

“Gelin bir kaynana pir, gelin iki kaynana tilki, gelin üç kaynana sen kaç.”

“İki karga bir şahinin gözünü oyar.”

“Sürüsünden ayrılan kuzuyu kurt kapar.”

“Yerli tavşanı yerli tazı alır.”

“Tavşan Dereyi Atladı”

Yine Yörük kültüründe göç sırasında geçtikleri veya konakladıkları yerlere avlarla ilgili çeşitli isimler verilir;

“Kurdun uçtuğu kaya”, “Kartal yaylası”, “Sığırlı”, “Ayı deresi”, “Kuşlar” gibi.

Yörük kültüründe koyunun düşmanı kurt, geyiğin düşmanı pars; tavşanın düşmanı bürgüt; kekliğin düşmanı kartal; yılanın düşmanı leylek; kurbağanın düşmanı yılan olarak görülür.

Sonuç

Selçuklu ve Osmanlı Devleti zamanında Antalya yöresine yerleşen Teke Yörüklerinin yanı sıra daha sonraki süreçte Oğuz boylarından bölgeye önemli Yörük aşiretleri gelmiş ve uzun süre konar- göçer bir yaşam sürdürmüştür. Cumhuriyet sürecinde toprağa yerleşen ve özellikle 1950’lerden sonra göçten vazgeçerek toprağa bağlı yaşamlarını sürdürürler.

Yörükler hayvancılıkla geçimlerini sağladıklarından bu hayvanlarını yabani hayvanlardan korumak amacıyla avcı olmak zorunda kalırlar. Yörükler gerek göç sırasında ve

gerekse göç dışında kalan zamanlarda mutlaka silahlı olarak dolaşır ve karşılaştıkları av hayvanlarını avlarlar. Bazı hayvanlardan korunmak amacıyla avlanılır, bazısını eti veya postu için avlarlar ve bazen de av tutku için yapılır. Yörüklerde av ve avlanma; yemeklerinde, figürlerinde, atasözlerinde ve kısaca günün her saatinde önem arz eden bir yaşam şekli hâline gelir. Son dönemlerde birçok kişi avlanmak için boş zamanlarında arabaları ile oldukça uzak mesafelere giderek eski alışkanlıklarını bir kaç saat de olsa yaşamaya çalışırlar.

Kaynaklar

- Arıcanlı, İsenbike, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yörük ve Aşiret Ayrımı”, *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, İstanbul 1979.
- Çelik, Ali, *Bir Yörük Çocuğunun Sergüzeşti ve Yörüklerin Dünyası*, Kardelen Sanat yayınları, Isparta 2005.
- Çetintürk, Salahaddin, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. XX/II, Ankara 1943.
- Eröz, Mehmet, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınları, İstanbul, 1991.
- Eröz, Mehmet, “Türk Köy Sosyoloji Meseleleri, Yörük-Türkmen Köyleri”, *Türkiye Harsı ve İçtimaî Araştırmalar Dergisi*, S. 81, İstanbul 1967.
- Gündüz, Tufan, *Anadolu’da Türkmen Aşiretleri*, Bilge yayınları, Ankara 1997.
- Güngör, Kemal, *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-antropolojik Tetkiki*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Neşriyatı, Ankara 1941.
- İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi Üzerine Arşiv Çalışmaları ve İncelemeler*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Kum, Naci, “Türkmen, Yörük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler, Görüşler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. I, 5, 1949.
- Orhonlu, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskanı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987.
- Ögel, Bahaddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2000.
- Seyirci, Musa, “Batı Akdeniz’de Yörükler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1996.
- Seyirci, Musa, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der yayınları, İstanbul 2000.
- Sümer, Faruk, *Oğuzlar, Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları*, Anı yayınları, İstanbul 1980.

Sümer, Faruk, “Yörükler”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 85, 1994.

Sümer, Faruk, “XVI. Asırda Anadolu, Suriye ve Irak’ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S. XI, İstanbul 1952.

Şahin, İlhan, “Osmanlı Devrinde Konar- Göçer Aşiretlerin Almalarına Dair Bazı Mülahazalar”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1983.

Tanyıldız, Ali, *Orta Asya’dan Gedikli Köyüne Honamlı Yörükleri*, Tokoğlu Matbaası, Isparta 1990.

Türkay, Cevdet, *Başbakanlık Arşivleri Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret yayımları, İstanbul 2001.

Yalkın, Ali Rıza, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı yayımları, Ankara 1973.

EK 1:

Kaynak Kişiler:

Acar, Ramazan, (Ağırtaş Köyü) 2006.

Ak, Fevzi, (Elmalı) 2006.

Akbaş, Cafer Tayyar, (Kumluca) 2006.

Akboğa, Bayram, (Kumluca, Adrasan) 2006.

Akdeniz, Tahir, (Serik, Tuzlaburnu) 2006.

Akman, Erdal, (Melli) 2006.

Akkurt, M. Metin, (Manavgat, Fettahlı) 2006.

Akyiğit, Ahmet, (Varsak) 2006.

Altın, Şevket, (Macun Köyü) 2006.

Aslan, İbrahim, (Solak) 2006.

Atalay, Ali, (Göksu) 2006.

Atan, Abdullah, (Antalya) 2006.

Ateş, Kerim, (Manavgat, Sülek Köyü) 2006.

Ateş, Cemal, (Aksu, Kurşunlu) 2006.

Avcı, Fatih, (Serik, Cumalı) 2006.

Avcı, Cemal, (Koyunlar) 2006.

Avli, Bayram, (Kızıllı) 2006.

Ayan, Mehmet, (Varsak) 2006.

Bahşi, Hayri, (Yukarı Karaman) 2006.

Baş, Cafer, (Serik, Çakallık) 2006.

Bilir, Yaşar, (Manavgat, Niğit) 2006.

Böcek, Mustafa, (Ahatlı) 2006.

Bulut, Hakkı, (Macun) 2006.

Büyükgebiz, Salim, (Serik, Gebiz) 2006.

Çelbiş, Mehmet, (Çalkaya Hacaliler Köyü) 2006.

Çeşme, Murat, (Serik, Alaçesme) 2006.

Çetin, Ücütü, (Serik, Yukarıkocayatak) 2006.

Çil, Mehmet, (Solak) 2006.

Demir, Rıza, (Aksu) 2006.

Demirkaplan, Mustafa, (Çalkaya Hacaliler Köyü) 2006.

Deniz, Yaşar, (Antalya Ağırtaş Köyü)

2006.

- Deniz, Ramazan, (Manavgat, Saraçlı Köyü) 2006.
- Doğan, Durali, (Kaş) 2006.
- Doğan, Ahmet, (Alanya) 2006.
- Doğaner, Nuri, (Gündoğmuş) 2006.
- Doğru, Mustafa, (Manavgat, Hocalı Köyü) 2006.
- Ekiz, Abdullah, (Elmalı) 2006.
- Elbir, Mehmet, (Çalkaya Mandırlar) 2006.
- Er, Harun, (Alanya) 2006.
- Göçer, Rafet, (Göçerler) 2006.
- Gök, Ramazan, (Kızıllı) 2006.
- Gökkaya, Arif, (Serik, Gebiz) 2006.
- Gökmen, Ramazan, (Kumluca, Mavikent) 2006.
- Görmez, Hüseyin, (Döşemealtı) 2006.
- Gün, Halil, (Yenigöl) 2006.
- Gündoğan, Süleyman, (Aksu Macun Köyü) 2006.
- Güngör, Halil, (Varsak) 2006.
- Güven, Ali, (Manavgat, Hocalı Köyü) 2006.
- Güvendiren, Feyzullah, (Yenigöl) 2006.
- Hocaoğlu, Kemal, (Ekşili) 2006.
- Hor, Ali, Aksu, (Topallı) 2006.
- İleri, Selim, Kumluca) 2006.
- İşbillir, Hasan, (Serik, Köseler) 2006.
- Kahraman, Yaşar, (Korkuteli) 2006.
- Kahya, Mehmet, (Yeşilkaraman Köyü) 2006.
- Kale, Fahri, (Kemer, Kuzdere) 2006.
- Karabağlı, Ergün, (Serik, Eskiörük Köyü) 2006.
- Karahan, Kamil, (Ahatlı) 2006.
- Karakoyun, Yavuz, (Kemer, Kuzdere) 2006.
- Kaştan, Cafer, (Serik, Gebiz) 2006.
- Kaya, Muhammet, (Yeşilkaraman Köyü) 2006.
- Kırtı, Hasan, (Manavgat) 2006.
- Kızıl, İsmail, (Mandırlı) 2006.
- Kocabaş, Ali, (Kumluca) 2006.
- Kocabaş, Yusuf, (Side) 2006.
- Köleoğlu, Süleyman, (Kumluca) 2006.
- Kurt, İhsan, (Serik, Aşağıkocayatak) 2006.
- Kurt, Ramazan, (Manavgat) 2006.
- Kuş, Yahya, (Serik, Kuşlar) 2006.
- Mekik, Mehmet, (Kemer, Göynük) 2006.
- Metin, Hüseyin, (Pınarlı) 2006.
- Orman, Doğan, (Kumluca) 2006.
- Özcan, Nebi, (Manavgat) 2006.
- Özdemir, İbrahim, (Kumluca) 2006.
- Özen, Yaşar, (Çalkaya Mandırlar) 2006.
- Özmen, Kerim, (Macun) 2006
- Parlakay, Abdullah, (Finike-Turunçova) 2006.
- Parlakay, Eşref, (Demre) 2006.
- Sönmez, Mustafa, Döşemealtı) 2006.
- Şahin, İbrahim, (Serik, Yukarıkocayatak) 2006.
- Şahin, Veli, (Serik, Haskızılören) 2006.
- Şahin, Necati, (Yenigöl) 2006.
- Şahin, Mümin, (Kurşunlu) 2006.
- Şimşek, Akif, (Serik, Akbaş Köyü) 2006.
- Şimşek, Mustafa, (Akseki) 2006.
- Şit, Ali, (Manavgat, Sülek Köyü) 2006.
- Tekin, Ertekin, (Serik, Büyüş) 2006.
- Topal, Yaşar, (Koyunlar) 2006.

Toprak, Mehmet, (Karaveliler Köyü) 2006.
Tur, Menderes, (Hurma Köyü) 2006.
Urlu, Yılmaz, (Güzelyurt) 2006.
Ülker, Hasan, (Çalkaya, Kötekli) 2006.
Ülker, Ziya, (Solak) 2006.

Yanık, Zikri, Serik, (Eskiyörük) 2006.
Yıldırım, Ramazan, (Aksu) 2006.
Yılmaz, Hurşit, (Karaöz) 2006.
Zeybek, Alim, (Serik, Töngüşlü) 2006.
Zümre, Ahmet, (Serik, Boztepe) 2006.

EK 2:

Antalya Yöresinde Bulunan Aşiretler

Ademli	Hasanbeğli	Saraç (Saraçlu)
Ahadlı	İnhan	Sarıkaralı
Aydın Yörüğü	Karahacılı	Sarıkeçili
Balıkçıyan	Karakocalı	Sarıkindılı
Bozahmedli	Karatekeli	Sekenli
Cekşen	Kebili (Kebilü)	Sermayeli
Cerid, Ceridli	Kinez, Kinezli	Sülek
Çiğdemli	Kömürcüyan	Solaklı
Dağlı	Kuşaklı	Tahtacı
Derme	Küçükülü	Tağlı
Dereci	Kürd, Kürdler	Tekeli Yörükleri
Derici	Melemenci (Menemenci)	Togayoğulları
Disim	Melikli (Meliklü)	Tüngüş, Tüngüşlü
Fettahlı	Milli (Milli Ekradı)	Türkmenoğlu
Gebiz, Gebizli	Mısırlı	Yatak
Günce	Murtuna (Murtunalı)	Yeniosmanlı
Güzelbeğli	Püseli	Zekeriyalı
Hacı İsalı	Saçıkaralı	

EK 3:

Antalya Yöresinde Bulunan Yörük Toplulukları

Serik:

Abacılar

Abalı

Abdurrahmanlar	Işık, Işıklar, Işıklı	Tünküş
Harmandalı	Kalkanlı	Türkemiş, Türkemişli
Eskiyörükleri	Karakoyunlu	Ulubaraklı
Sarutekeli	Karaöz, Karauz	Uluyörük
<u>Antalya:</u>	Karaçalı	Yalınli, Yalınlu
Afşar, Afşarlı	Karamanlı	Yatak, Yataklı
Ahadlar, Ahadlı, Ahlatlı	Kasak, Karsaklar	Yeniosmanlı
Alaplı	Kargın, Kargınlı	Yörükân-ı Murtuna
Alaylı	Kinez, Kinezli	Yörükân-ı Serik
Arab, Arablar, Arablı	Kitişli Türkmeni	<u>Kaş:</u>
Aydın Yörüğü	Kızıllı, Kızıllar	Afşar, Afşarlı
Azaklı	Köseler, Köseli	Ahadlar, Ahadlı, Ahlatlı
Bayat, Bayadi, Bayadlı	Künbedli	Bayındır, Bayındırlı
Bayındır, Bayındırlı	Langerli	Gebiz, Gebizli
Beğlili (Beğdilli)	Melikler, Melikli	Kargın, Kargınlı
Candar	Mocan, Mocanoğlu,	Köşne, Köşni
Çakal, Çakallar, Çakallık	Mocanlı	Seki, Sekili
Çapan, Çapan Türkmeni	Murtana, Murtanalı	Tıramış, Tırmış
Çiğdemli	Örküdlü, Örküdü	Yolabayındır
Çoban, Çobanlar	Petrelî	<u>Alanya:</u>
Dürkemişli, Türkemişli	Püseli, Püseliler	Arab, Arablar, Arablı
Ekdir, İğdir	Salar, Salari	Avsallar
Emirahur, Emirahurlu	Saçıkara, Saçıkara	Candar
Esenli-lü, Eşenli-lü	Sarukeçi, Sarukeçili	Cerid, Ceridi, Türkmen
Bariban	Sarukınık	Çakal, Çakallar, Çakallık
Gebiz, Gebizli	Senir, Senirler	Çiğdemli
Günarlı, Günerli	Serik, Serikli	Çoban, Çobanlar
Harzem	Sügürler	Domalan
Hatabcılı, Hatablar,	Teke, Tekeli	Eski Yörük
Hatablı	Toslak, Toslaklar	Fettahlı
Horzum	Tosmorlu	Gebiz, Gebizli
İcranlı, İcranulu	Toğancıoğlu Karamanlısı	Götüklü, Köteüklü
İğdir, İğdirli	Tönkiş, Tönküş	Hamid, Hamidler
İncebacak	Turali, Turaliler	Harzem

Horzum	Serik, Serikli	Gebiz, Gebizli
Hurmali	Solak, Solaklar	Götüklü, Kötüklü
İcranlı, İcranulu	Şarabsa Göçebesi	Hatabcılı, Hatablar,
İshaklar, İshaklı	Tokaşlar, Tokaşı	Hatablı
Ivgalı	Tökeli, Tökelli	Karateke, Karatekeli
Kaçar, Kaçarlar	Toslak, Toslaklar	Köseler, Köseli
Karaca, Karacalar	Tosmorlu	Langerli
Karaçalı	Tursunludur	Macunlu
Karamanlı	Turusumlar	Morsavlar, Manavlı
Kasak, Karsaklar	Umurlar, Umurlu	Örenler, Örenli
Karateke, Karatekeli	Ürüsünler	Salar, Salari
Köseler, Köseli	Yalınlı, Yalınlu	Serik, Serikli
Kütüklü	Yatak, Yataklı	Tönkiş, Tönküş
Langerli	Yaygı, Yayılar	Yörükân-ı Eski
Macar, Macarlar	Yeniosmanlı	<u>Korkuteli:</u>
Mahmudlar	Yörükân-ı Alaiye	Emirahur, Emirahurlu
Murtana, Murtanalı	<u>Manavgat:</u>	Melikler, Melikli
Örenler, Örenli	Aydın Yörüğü	Örküdlü, Örküdü
Petrelî	Cümbüklü	Salar, Salari
Saburlar	Çakal, Çakallar, Çakallık	Süğürler
Saçıkara, Saçıkara	Çolaklar, Çolaklı	<u>Elmalı:</u>
Sarac, Saraclar	Eski Yörük	Murtana, Murtanalı
Senir, Senirler	Fettahlı	Yörükân-ı Murtana

EK 4:

Antalya Yöresindeki Yörük Aşiretleri

Karakoyunlu Aşireti:

1. İbişli
2. Kuşcular (Kuşlar)
3. Hacıalıklar
4. Künterli
5. Dayılar

6. Balıklar

7. Ebişler

Honamlı Aşireti:

1. Çoşlu Mah.
2. Ödgünlü
3. Telliler

4. Elekli

5. Karaevli

6. Recepli

7. Hacı Mahmutlu

8. Pekmezci

9. Garsavurdanlı

Hayta Aşireti:

(Haytalar kendini

Sacıgaralı Aşireti olarak da ifade ederler.)

1. Hacı Süleymanlı Mah.
2. Hacıaliler
3. Elekli
4. Kötekli
5. Sacıgaralı
6. Kerimli
7. Güccüklü
8. Neneli
9. Bacaklar
10. Hacı Nasıflı
11. Hacıgaralı
12. Gosatlı

Varsak:

1. Karacalı
2. Dağlı
3. Yağbasan

Boynuinceli Aşireti:

(Antalya Yeniköy’e yerleşmişlerdir.)

1. Şahbaz uşağı
2. Gafarlı uşağı
3. Gızılalı uşağı
4. Sarıbeyoğlu uşağı
5. Sarıoğlanlı uşağı
6. Hacıali uşağı

7. Kerim uşağı

8. Dolan uşağı

9. Gözara uşağı

Karatekeli Aşireti:

1. Karnıkaralı
2. Topallı
3. Durağocalı
4. Şekareli
5. Sıçmanlı
6. Karakeçili
7. Akkeçili

Karahacılı Aşireti:

1. Galdırcılar
2. Solaklı
3. Sarıgabalı (Sarıabalı)
4. Hacıhamzalı
5. Eskiörük
6. Hümmetli
7. Çüngüllü

Kösereli Aşireti:

1. Yukarı kösereli
2. Aşağı kösereli
3. Sarıveliler

Eskiörük Aşireti:

(Serik çevresinde yaşarlar.)

1. Saçılmaz
2. Hacıosmanlı
3. Kirterlikli
4. Basırlı

5. Çıraklı

6. Bildirli

7. Marangozlar

Yeni Osmanlı Aşireti:

1. Kurşunlu
2. Topallı
3. Araplar
4. Kirişçiler
5. Başındanyoklu
6. Kömürçüler

Saraçlı Aşireti:

1. Tarakçılar
2. Sarıhasanlı
3. Sarıimamlı
4. İhtiyarlı
5. Beyçukulu
6. Çenger
7. Küçükçenger
8. Taşbaşı
9. İşamtepe

Tırtarlar Aşireti:

1. Sunular
2. Kasap uşağı
3. Dombalaklı

Sarıkeçili Aşireti:

1. Dağlı
2. Şeytanlar (Demirciler)
3. Üsamoğlu
4. Odabaşoğlu